

פרשת וילך – יחידה ראשונה: קריאה יחפה

- א. ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו
ויקרא: הוציאו כל איש מעלי.
ולא עמד איש אתו בהתנדע יוסף אל אחיו.
- ב. ויתן את קלו בכי.
וישמעו מצרים וישמע בית פרעה.
- ג. ויאמר יוסף אל אחיו: אני יוסף, העוד אבי חי?

(בראשית, פרק מה)

קראו את הקטע בקול רם בכיתה והאזינו לו היטב.

הקיפו בתוך הקטע:

בעיגול אדום – הוראה שנתן יוסף. למי נתן אותה?

“ולא עמד איש אתו”

מי היה שם קודם והוצא מן החדר?
לדעתכם, מדוע הוצאו אנשים מסוימים מהחדר?
מי נשאר בחדר?

בעיגול כחול – קול שהשמיע יוסף. מי שמע את הקול?

“וישמעו מצרים וישמע בית פרעה”

מדוע מציין הפסוק את העובדה הזאת? מה היא מלמדת אותנו?
לדעתכם, מי עוד שמע את הבכי ולא מצוין בפסוק? מדוע לא?

בעיגול ירוק – שאלה ששאל יוסף. את מי שאל?

“העוד אבי חי?”

מדוע שאל יוסף את השאלה הזאת?
כיצד יתכן שלא ידע את התשובה?

העתיקו את המילים הקשות להבנה בקטע:

פרשנות:

"ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעליי"
קראו את הפרשנות הבאה לפסוק:

לא היה יכול לסבול שיהיו מזכרים נלצים ושומעין שאחיו מחזייסין בהיודעו להם... (רש"י)

אם לא הצלחתם לפענח את "כתב רש"י" השתמשו בכלי הפענוח הבא והעתיקו לכאן את דברי רש"י:

קעת כתבו את דברי רש"י במילים שלכם:

- את מי, לדברי רש"י, הוציא יוסף מהחדר?
- (מדוע, לדעתכם, היו שם?)
- מדוע הוציא אותם?
- מדוע לא רצה יוסף שהנוכחים בחדר יראו את אחיו מתביישים?
- מדוע חשב יוסף שאחיו יתביישו כשיתוודע אליהם?
- מה אתם למדים מדברי רש"י על יחסו של יוסף לאחיו ועליו בכלל?

innie בייכט צאחז מהנואקאט האאיט:

ולא יכל יוסף להתאפק

- מדוע התאפק יוסף?
- מדוע לא יכול היה להתאפק עוד?
- מתי אנחנו מתאפקים? מתי אנחנו לא מצליחים להתאפק?
- מתי אנחנו צריכים להתאפק? מתי רצוי לא להתאפק?

ויתן את קלו בבכי

- לפעמים אומרים ש"לגברים אסור לבכות ועליהם להתאפק" מדוע זה נאמר?
- האם בכי הוא סימן של חולשה? האם זהו גם סימן של חולשה אצל בנות?
- מה דעתכם על הקביעה הזאת?

חשבון בבית וכתבו: כיצד לדעתכם הרגישו האחים כשראו את אחד האנשים החשובים במצריים פורץ בבכי? האם, לדעתכם, בכה יוסף בשל היותו חלש או חזק?

כרשת וילך – יחידה שנייה: כפיסה מרדמת

- ג. ויאמר יוסף אל אחיו: אני יוסף, העוז אבי חי?
ולא-יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו.
- ד. ויאמר יוסף אל אחיו: גשו-נא אלי. ויגשו.
ויאמר: אני יוסף אחיכם אשר-מכרתם אתי מצרימה.
- ה. ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם כי מכרתם אתי הנה כי למחיה
שלחני אלהים לפניכם. ו. כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוז
חמש שנים אשר אין חריש וקציר.
- ז. וישלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם
לפליטה גדלה. ח. ועתה לא אתם שלחתם אתי הנה, כי האלהים,
וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומשל בכל-ארץ מצרים.
- ט. מהרו ועלו אל אבי ואמרתם אליו: כה אמר בןך יוסף שמני
אלהים לאדון לכל מצרים רדה אלי אל תעמד.
- י. וישבת בארץ גשן והיית קרוב אלי אתה ובניך ובני בניך וצאנך
ובקרך וכל-אשר-לך. יא. וכלכלתי אתך נשם כי עוז חמש שנים רעב
פן תגרש אתה וביתך וכל-אשר-לך.
- יב. והנה עיניכם ראות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם.
- יג. והגדתם לאבי את כל-כבודי במצרים ואת כל אשר ראיתם ומהרתם
והורדתם את אבי הנה.
- יד. ויפל על-צווארי בנימן אחיו ויבך ובנימן ככה על צוואריו.
- (בראשית, פרק מה)

קראו את הקטע בקול רם בכיתה והאזינו לו היטב.

הקיפו בתוך הקטע:

בעיגול אדום – את דברי יוסף לאחיו בהם הוא חושף בפניהם את זהותו האמיתית

"לֹא-יָכֹלוּ אָחִיו לְעֲנוֹת אֹתוֹ כִּי נִכְהָלוּ מִפְּנֵיו"

מדוע נבהלו האחים מפניו?

מדוע מנעה מהם הבהלה לענות ליוסף?

מה הייתם אתם עונים ליוסף באותו הרגע?

בעיגול כחול – את האופן בו הוא מסביר להם מדוע לדעתו הגיע לארץ מצריים

האם ההסבר של יוסף תואם את כל מה שקראנו למדנו עד כה? במה הוא שונה?

מי אחראי, לדברי יוסף, להגעתו מצרימה?

כיצד לדעתכם, הרגישו האחים כששמעו את ההסבר הזה?

מה ניתן ללמוד על אישיותו של יוסף לפי הדברים הללו?

בעיגול ירוק – את הדברים שיוסף מצווה על אחיו לומר לאביו יעקב.

בקו תחתי – את כל המקומות בהם מופיעים הפעלים י.ר.ד. או ע.ל.ה.

עפ"י הקטע, לאן יורדים ולאן עולים?

האם מדובר בעלייה של ממש? ובירידה של ממש?

מדוע נעשה השימוש בביטויים הללו והאם אנחנו עדיין משתמשים בהם בימינו?

בשני קווים תחתיים – את הפעמים בהם מופיע שמו של בנימין.

"וַיִּפֹּל עַל-צַדִּיקוֹ בְּנֵימִן אָחִיו וַיִּבְכֶּה וַיִּבְכְּמוּן בְּכָה עַל צַדִּיקוֹ"

מדוע מודגשת קרבת המשפחה שבין יוסף ובנימין, האם לא כולם אחים?

נדמיין שאחד ממשרתיו המצריים של יוסף הציץ במחזה מעבר לדלת ואח"כ

כתב את מה שראה במכתב לחברו.

כתבו מה ראה? מה שאל את עצמו? ואילו רגשות התעוררו בו כשהציץ בנעשה?

חשבו או שאלו במשפחתכם וספרו בכיתה: מתי אירעה בסביבתכם פגישה מרגשת?

פרשת ו'יע - יחידה פסיכית: צמורה עצמית - מדנה

תמונה

ג'ררד פרנסוא (1770-1837) צייר צרפתי שנהג לצייר נושאים דתיים ומיתולוגיים.

תנו כותרת לציור שלפניכם _____:

- התבוננו בביתו של יוסף כפי שדמיין אותם הצייר – מה ניתן ללמוד מהריהוט ומהעיצוב של הבית? מה חשב האמן על מצבו הכלכלי של יוסף?
- היכן מיקם הצייר את עיקר האור בציור? מי נמצא בחושך? מה מבקש הצייר לומר לנו באמצעות השימוש באור?
- שימו לב גם לצבעי הבגדים של הדמויות – האם ניתן ללמוד מהם על מה שביקש הצייר להדגיש ומה או מי שבחר "להשאיר בצל"?
- התבוננו בדמויות האחים בנפרד (בעמוד הבא) ובחרו אחת: כתבו על הרגשות והמחשבות העולים לדעתכם מתוך הציור, כתבו כאן את האופן בו אתם מבינים את הדמות או הדמויות המצוירות:

משימה למתקדמים: תוכלו להשוות את הציור הזה עם הציור הבא

קורנליוס פיטר ון (1867-1784) אמן גרמני שהתמחה בציורי קיר (פרסקות),

- התבוננו בנוף הנשקף מן החלון, כיצד דמיין לעצמו הצייר את מצריים של ימי יוסף?
- האם מצריים העתיקה שדמיין לעצמו הצייר דומה לזו שאתם מדמיינים לעצמכם? במה היא דומה? במה היא שונה?
- התבוננו גם בבגדי האחים, האם כך דמיינתם אותם? האם כך לדעתכם התלבשו באותה תקופה בארץ כנען (או במצריים במקרה של בגדי יוסף?) לפי מה, לדעתכם, צייר הצייר את בגדי הדמויות?
- במה דומה הציור לציור הקודם שראינו? במה הוא שונה?
- גם כאן תוכלו לבחור דמות אחת (בעמוד הבא). הציגו אותה בפני הכיתה בגוף ראשון (כאילו שאתם – היא) מי מהאחים היא לדעתכם? כיצד חש כשהזדהה יוסף? וכיצד הוא חש כעת כשכולם מתחבקים ומתנשקים?

חידה: בציור הוסיף האומן דמות של אחד ממשרתי או אנשי יוסף. מצאו אותו וסמנו אותו. העתיקו את הפסוק המתייחס לאפשרות הישארותו בחדר ... (רמז תמצאו בדף הבא)

רמז לחידה:

מי זה? הוא עומד בצד ונראה לא שייך...

פרשת וילך - יחידה רביעית: וישלח את אחיו וילכו

- יז. ויפל על צווארי בנימין אחיו ויבך ויבנימין בכה על צוואריו
- טו. וינשק לכל אחיו ויבך עליהם ואמרי כן זכרו אחיו אתו.
- טז. והקל נשמע בית פרעה לאמר: באו אחי יוסף ויטיב בעיני פרעה ובעיני עבדיו
- יז. ויאמר פרעה אל יוסף: אמר אל אחיך
זאת עשו טענו את בעיניכם ולכו באו ארצה כנען

יח. וקחו את אביכם ואת בתיכם וכלו אלי ואתנה לכם את טוב
ארץ מצרים ואכלו את חלב הארץ
יט. ואתה צויתתה: זאת עשו: קחו לכם מארץ מצרים עגלות
לטפכם

ולנשיכם ונשאתם את אביכם ובאתם
כ. ועינכם אל תחס על-כליכם כי טוב כל ארץ מצרים - לכם הוא.
כא. ויעשו כן בני ישראל.

ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה ויתן להם צדה לדרך.
כב. לכלם נתן לאיש חלפות שמלת ולבנימן נתן שלש מאות כסף
וחמש חלפת שמלת

כג. ולאביו שלח כזאת: עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים ועשר
אתנת נשאת בר וקהם ומזון לאביו לדרך.
כד. וישלח את אחיו וילכו
ויעמרו אלהם: אל תרגזו בדרך.

(בראשית מה)

קראו את הקטע בקול רם בכיתה והאזינו לו היטב.

הקיפו בתוך הקטע:

בעיגול אדום – דברים שלקחו איתם האחים ממצריים לארץ כנען
בעיגול ירוק – דברי פרעה ליוסף.
בעיגול כחול – דברי יוסף לאחיו.

“אל תרגזו בדרך”

על מה היה להם לרגוז?

מדוע חשש מכך יוסף?

מה ניתן ללמוד מדברים אלו על רגשותיו של יוסף בשלב זה?

האם דיברו האחים אל יוסף?

סמנו בקו תחת את הפסוק המתייחס לדברי האחים.

מדוע לדעתכם לא פירטה התורה את דבריהם?

נסו לכתוב בעצמכם את דברי האחים ליוסף (ניתן לבחור אח אחד ולהציג את דבריו):

העתיקו את המילים הקשות להבנה בקטע:

עם מה חזרו האחים לארץ כנען? (הקיפו בעיגול את התשובות הנכונות)

בגדים, צאן, משרתים, רכבים/כרכרות, בשמים, ממון, תכשיטים לנשים, בהמות
משא, שמן זית, כותנה מצרים ובדים יקרים, חיטה, יהלומים, מים, יין, גמלים

מדוע לדעתכם נתן יוסף לאחיו את כל השפע הזה?

כַּלּוּנוּטִי – "הֲדוּד אֲחֵי יוֹסֵף"...

האם יש במשפחתכם קרוב עשיר שמפנק אתכם כך? האם הייתם רוצים שיהיה לכם?
איך אתם מרגישים כלפי המתנות שאתם מקבלים ממנו? (האם זה תמיד נעים?)

או –

איך הייתם מרגישים לו היה לכם קרוב שכזה? מה הייתם שמחים לקבל ממנו?
מה לא?

וְהַקֵּל נִשְׁמַע בַּיִת פְּרַעָה לְאִמְרֵ: בָּאוּ אֶחָי יוֹסֵף

וַיִּיטֵב בְּעֵינָי פְּרַעָה וּבְעֵינָי עֲבָדָיו

כתבו את הפסוק במילים שלכם:

"וַיִּיטֵב בְּעֵינָי פְּרַעָה" – מה חשב פרעה לעצמו
ומדוע בוא האחים היה טוב בעיניו?

ציירו אחת מן האפשרויות:

- א. הרכוש שלקחו איתם האחים (אפשר רק את אחת העגלות עימן הלכו)
- ב. האחים מגיעים לארץ כנען ברכוש רב ופוגשים את יעקב.

כרשת וילע - יחידה חמישית: מצויים

כה. ויעלו ממצרים ויבאו ארץ כנען אל-יעקב אביהם
כו. ויגדו לו לאמר: עוד יוסף חי וכי הוא משל בכל ארץ מצרים.
ויפג לבו כי לא האמין להם
כז. ויזכרו אליו את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם וירא את העגלות אשר
שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם.
כח. ויאמר ישראל: רב, עוד יוסף בני חי, אלכה ואראנו בטורם אמות.
(בראשית מה)

א. ויסע ישראל וכל אשר לו
ויבא בארה שבע, ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק.
ב. ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה ויאמר: יעקב יעקב
ויאמר: הנני
ג. ויאמר: אנכי האל אלהי אביך אל תירא מרדה מצרימה
כי לגוי גדול אשימך שם.
ד. אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך
ה. ויקם יעקב מכאר שבע. וישאו בני ישראל את יעקב אביהם ואת טפם
ואת נשיהם בעגלות אשר שלח פרעה לשאת אתו
ו. ויקחו את מקניהם ואת רכושם אשר רכשו בארץ כנען ויבאו
מצרימה, יעקב וכל זרעו אתו
ז. בניו ובני בניו אתו בנותיו ובנות בניו וכל זרעו הביא אתו מצרימה...
כט. ויאסר יוסף מרכבתו ויעל לקראת ישראל אביו...
וירא אליו ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד.

(בראשית מו)

קראו את הקטע בקול רם בכיתה והאזינו לו היטב.

הקיפו בתוך הקטע:

בעיגול אדום – את דברי האחים ליעקב

וַיִּפֹּג לְבָבוֹ כִּי לֹא-הָאֱמִיץ לָהֶם

מה פירוש המילה "ויפג" לפי הפסוק? מה קרה לליבו של יעקב?

(רמז: חשבו על המילה **הפוגה**, מה משמעותה?)

מדוע לא האמין יעקב לדברי האחים?

מה גרם לו להאמין בסוף?

בעיגול ירוק – את דברי יעקב לבניו.

בעיגול כחול – את דברי ה' ליעקב.

בעיגול חום – את האנשים והרכוש שהביאו עימם יעקב ובניו מצרימה.

בְּמַרְאֵת הַלַּיְלָה

כיצד נראה ה' ליעקב?

האם אתם מכירים סיפורים על עוד אנשים שראו את אלוהים בחלום?

למורה: ניתן כאן לשוחח על המושג "התגלות" – מה מתגלה? כיצד מתגלה?

להרחבה: <http://lexicon.cet.ac.il/wf/wfPrintTerm.aspx?id=1486&bPrint=True>

כדאי גם לשוחח על נושא ההתגלות בתרבויות ובדתות אחרות.

? מה הבטיח ה' ליעקב? מה הייתה מטרת התגלותו?

? אַל תִּירָא מִרְדָּה מִצְרָיִמָּה – מה ניתן ללמוד על מצבו של יעקב בהגיעו לבאר שבע?

👁️ כיצד לדעתכם, התעורר יעקב מהשינה?

בעיגול כתום את המילה מצריים על כל הטיותיה

👁️ לאן ירדו יעקב ובניו?

👁️ מדוע השימוש בביטוי "לרדת" למצריים?

👁️ מה פירוש הביטוי "מצריימה"?

👁️ מה ידוע לנו על מצריים באותה התקופה?

רַחוּמַי:

מה קורה למשפחה העוזבת את ארצה והולכת להשתקע בארץ אחרת? מה עלול לקרות

לה? מה עשוי לקרות לה? התייחסו לסיפורי עלייה והגירה הקיימים בכיתה ודונו

בתהליכים של היטמעות, זרות, למידת שפות והיחשפות לתרבויות חדשות – לטוב ולרע...

קיימו בכיתתכם לימוד חוויתי על תרבות מצריים העתיקה, תרגלו כתיבת בכתב חרטומים, לימוד על הפירמידות והממצאים הארכיאולוגיים בהן, (ניתן גם ללמוד על המלכים, אורח חייהם ומנהגי הקבורה המצרים דרך סיפורים ספציפיים למשל: ממצאי קברו של תות ענח' אמון או פענוח אבן הרוזטה שהובילה לפענוח כתב החרטומים ע"י שמפוליון).

מצ"ב ערכים אנציקלופדיים על מרכיבים שונים של התרבות המצרית העתיקה: האדריכלות, האמנות החקלאות, תרבות הפנאי ומנהגי הקבורה.

מידע שיוסי להוראה על מצריים העתיקה:

אדריכלות

האדריכלות במצרים העתיקה כוללת כמה מהמבנים המפורסמים ביותר בעולם: הפירמידה הגדולה של גיזה, מקדשי אבו סימבל, והמקדשים בכרנך. כל מיזמי הבנייה הגדולים אורגנו ומומנו בידי המדינה, והם מילאו תפקיד דתי, צבאי והיסטורי חשוב, ובעיקר חיזקו את המלך פרעה ופרסומו אותו, וכך הבטיחו את שמירת מורשתו לשנים רבות. המצרים היו בנאים מוכשרים בעלי ידע רב בשיטות בניה וסקירת קרקעות. בעזרת חבלים וכלים פשוטים אחרים, האדריכלים יכלו לבנות מבני אבן גדולים בדיוק רב. רוב המבנים במצרים העתיקה, כולל ארמון פרעה, נבנו מחומרים מתכלים כמו לבני בוץ ועץ, ולכן לא שרדו. מבנים חשובים כמו מקדשים וקברים היו אמורים להיות קיימים לעד ולכן נבנו מאבן. מבנה האבן הגדול הראשון בעולם, מערך הקבורה של ג'וסר, נבנה בתקופת השושלת השלישית כחיקוי אבן למבני העץ ולבני הבוץ ששימשו בחיים היומיומיים.

אלים וחיים לאחר המוות:

האמונה באלים ובחיים לאחר המוות הייתה מרכזית ביותר בתרבות המצרית מתחילתה. פרעה פעל כמקשר בין עולם הרוח לעולם החומר. הפנתאון המצרי היה מאוכלס במגוון רחב של אלים שלהם היו כוחות על-טבעיים, אם כי מוגבלים לפעמים, ושאליהם ניתן היה לקרוא לעזרה או להגנה. האלים לא תמיד היו טובים לאדם, ולפעמים היה צורך להשקיט את כעסם בתפילות או בקרבנות. המבנה של פנתאון האלים השתנה כל הזמן כשאלים חדשים קודמו בהיררכיה, אך הכהנים לא עשו כל מאמץ לארגן את סיפורי הבריאה והמיתוסים האחרים, שסתרו לעתים זה את זה, למערכת עקיבה אחת.

מנהגי קבורה

למצרים הקדמונים הייתה מערכת מורכבת של מנהגי קבורה. הם האמינו שיש צורך לשמור על מנהגים אלה כדי להבטיח חיים לאחר המוות. מנהגים אלה כללו שימור של הגופה בחניטה, טקסי קבורה, וקבורה יחד עם הגופה של חפצים שישמשו אותו בחיים לאחר המוות. חניטה מלאכותית כללה הוצאה של האיברים הפנימיים, עטיפת הגופה בבד, ציפוי בגבס או בשרף, ולפעמים ציור או פיסול של פרטי הפנים. הגופה אז נקברה בסרקופאג או בארון עץ. העשירים נקברו עם כמויות גדולות יותר של חפצי יוקרה ורהיטים, אך כל הקבורה ללא קשר למעמד הכלכלי או החברתי, כללו חפצים עבור הנפטר, כמו מזון או תכשיטים. החל מהממלכה החדשה, ספרי מתים נכללו בקבר, ובהם לחשים והוראות לשמירה בחיים שלאחר המוות. מאוחר יותר נקברו העשירים עם פסלים המכונים פסלי שאטי, שהם האמינו שיבצעו עבורם עבודות פיזיות בחיים

שלאחר המוות. כל קבורה מצרית לוותה בטקסים שבהם הנפטר הוחיה מחדש באופן מאגי. פרוצדורה זו כללה נגיעה בפה ובעיניים של המת בכלים טקסיים כדי להשיב את כוח הדיבור, התנועה והראייה. לאחר הקבורה, הציפייה מקרובים חיים הייתה להביא מזון מדי פעם בפעם לקבר ולומר תפילות לזכותו של הנפטר.

משחקים ופנאי

למצרים הקדמונים היו מגוון פעילויות פנאי, כולל משחקים ומוזיקה. סנט, משחק לוח שבו הונעו כלים על פי סיכויים רנדומליים, היה פופולרי כבר בתקופות מוקדמות ביותר; משחק דומה אחר היה מהן, עם לוח משחק עגול. משחקי כדור וג'אגלינג היו פופולריים בקרב הילדים, וגם איגרוף מתועד בקבר בבני האסן. העשירים גם בילו את זמנם בציד ובשיט.

מוזיקה וריקוד היו בילויים מקובלים לאלה שהיו להם האמצעים לכך. המצרים ניגנו בחליל ונבל (כלים הדומים לחצוצרה התפתחו מאוחר יותר) בתקופות מאוחרות יותר ניגנו המצרים על פעמונים, מצילתיים, טמבורינות ותופים. הסיסטרום היה כלי מוזיקלי הדומה לרעשן, שהיה חשוב במיוחד בטקסים דתיים.

כתב החרטומים:

כתב חרטומים או כתב הירוגליפי מצרי הוא צורת כתב שהייתה נהוגה במצרים העתיקה. כתב זה ייחודי בכך שהוא מבוסס על שילוב של לוגוגרמות (סימנים שכל אחד מהם מייצג מילה שלמה) יחד עם סימנים אלפאבתיים (שכל אחת מהם מייצג עיצור או תנועה). טקסטים בכתב חרטומים נמצאים על מגילות פפירוס ממצרים העתיקה, וכן על קירות קברים ומקדשים מתקופה זו. הכתב כולל אלפי סימנים, חלקם בדמויות אנשים, אלים ובעלי חיים.

מקור השם העברי הוא בתנ"ך, בו חכמי ומכשפי מצרים העתיקה מכונים בשם חרטומים. מקור הכינוי הלועזי הירוגליפים הוא במילה היוונית ἱερογλύφος : היירוס – קדוש, גליף – תחריט או כתב מגולף. היוונים השתמשו בכינוי זה עבור הכתב המצרי בלבד, אם כי בעת החדשה התפשט השימוש בו לכל כתב שבו נעשה שימוש בסמלי תמונות כתווים כדוגמת כתביהם של החיתים, המאיה, האצטקים, ילידי אי הפסחא ותרבות עמק האינדוס. בנוסף להירוגליפים, טקסטים ממצרים העתיקה נכתבו גם בכתב ההיראטי (ששימש בעיקר לכתבי קודש) והכתב הדמוטי (ששימש יותר לצורכי יום-יום).

במאות הראשונות לספירה, אבד סוד פענוח כתב החרטומים תחת השלטון היווני והרומי. בגלל האופי הציורי של הכתב, נקשרה בשמו הילה של מסתורין וכשפים. רק פענוח אבן רוזטה על ידי שמפוליון בראשית המאה ה-19 הובילה להבנת הכתב, הבנה שפתחה פתח חדש לתרבות מצרים העתיקה.

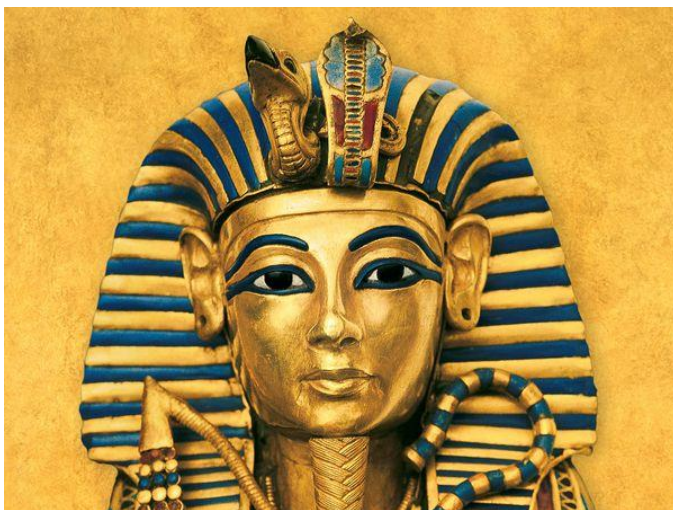
חקלאות

להצלחה של התרבות המצרית העתיקה תרם צירוף של כמה מאפיינים גאוגרפיים: הקרקע הפורייה שנוצרה עקב השטפונות השנתיים של נהר הנילוס, השפע במי ההשקיה ומזג האוויר החם. המצרים לפיכך יכלו לגדל כמות רבה של מזון, דבר שאיפשר לאוכלוסייה לגדול מאוד וכן להקדיש זמן ומשאבים רבים יותר לתחומים תרבותיים, טכנולוגיים ואמנותיים. ניהול קרקע היה חשוב ביותר במצרים העתיקה מכיוון שהמסים היו מבוססים על כמות הקרקע שבבעלות האדם.

החקלאות הייתה מבוססת על מחזור הנילוס. המצרים הבחינו בשלוש עונות בכתביהם: אחט (שטפון), פרט (זריעה), ושמו (קציר). תקופת השטפון הייתה מיוני ועד ספטמבר, והיא הותירה אחריה על גדות הנהר שכבה של אדמה עשירה במינרלים שהייתה מצוינת לגידולים. לאחר ששכך

השיטפון, עונת הזריעה והגידול הייתה מאוקטובר ועד פברואר. האיכרים חרשו וזרעו בשדות, ואלה הושקו מתעלות. במצרים אין כמעט גשם, ולפיכך ההשקיה הייתה צריכה להיעשות מהנילוס. ממרץ ועד מאי קצרו את היבולים.

המצרים גידלו חיטה, שעורה וכמה תבואות אחרות. מאלה הם ייצרו לחם ובירה. בצמחי פשתה שנעקרו לפני שהחלו לפרוח השתמשו לסיבים. אלה נטוו לחוטים, שנארגו לבדים ולביגוד. מהפפירוס שגדל על גדות הנילוס ייצרו נייר. פירות וירקות גודלו בגינות קטנות הקרובות לבתים, אותן צריך היה להשקות ביד.

<http://www.coloring.ws/egypt.htm>

קישור לדפי צביעה בנושא מצריים העתיקה:

<http://www.hinuch.co.il/fun27.asp> קישור נוסף לפעילות סביב תרבות מצריים העתיקה

<http://www.dltk-kids.com/t/egypt/begyptbookmark.htm> יצירת סימניה בכתב הירגליפי :

פרשת ויגש

ולא יכל יוסף להתאפק, לכל הנצבים עליו,

ויקרא: "הוציאו כל-איש מעלי"

ולא עמד איש אתו, בהתנדע יוסף אל אחיו.

ויתן את קלו, בבכי וישמעו מצרים, וישמע בית פרעה.

ויאמר יוסף אל אחיו: "אני יוסף, העוד אבי חי?"

ולא יכלו אחיו לענות אתו, כי נבהלו מפניו.

ויאמר יוסף אל אחיו: "גשו נא אלי". ויגשו.

ויאמר: "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי מצרימה. ועתה אל תעצבו, ואל יחר בעיניכם

כי מכרתם אתי הנה. כי למחיה, שלחני אלהים לפניכם. כי זה שנתים הרעב, בקרב הארץ;

ועוד חמש שנים, אשר אין חריש וקציר. וישלחני אלהים לפניכם, לשום לכם שארית בארץ,

ולהחיות לכם, לפליטה גדלה. ועתה, לא אתם שלחתם אתי הנה, כי האלהים; וישמיני לאב

לפרעה, ולאדון לכל ביתו, ומשל, בכל ארץ מצרים.

מהרו, ועלו אל אבי, ואמרתם אליו:

בה אמר בנד יוסף. שמיני אלהים לאדון לכל מצרים. רדה אלי, אל תעמד.

וישבת בארץ גשן, והיית קרוב אלי; אתה, ובניך ובני בןיך. וצאנך ובקרך, וכל אשר לך.

וכלכלתי אתך שם...

והנדתם לאבי את כל כבודי במצרים, ואת כל אשר ראיתם.

ומהרתם והורדתם את אבי הנה."

ויפל על-צווארי בנימן אחיו, ויבך, ובנימן בכה, על-צוואריו.

וינשק לכל אחיו, ויבך עליהם; ואחרי כן, דברו אחיו אתו. (בכיתות הנמוכות ניתן לעצור כאן)

והקל נשמע בי

ת פרעה לאמר: "באו אחי יוסף"

וייטב בעיני פרעה, ובעיני עבדיו...

וישלח את אחיו, וילכו... ויעלו ממצרים, ויבאו ארץ כנען, אל יעקב אביהם.

ויגדו לו לאמר: "עוד יוסף חי" וכי הוא משל, בכל ארץ מצרים.

ויפג לבו, כי לא האמין להם. וידברו אליו, את כל דברי יוסף אשר דבר אליהם...

ויאמר ישראל: "רב, עוד יוסף בני חי – אלכה ואראנו, בטרם אמות."

לימוד לבית הילד

קריאה יחסה

- מי הן הדמויות הנמצאות בחדר בתחילת הקטע שקראנו? (יוסף, אחיו, עבדיו המצריים)
- היכן כולם נמצאים? (באיזו ארץ? באיזה בית?)
- כשיוסף אמר "הוציאו כל-איש מעליו" – למי הוא התכוון?
- מדוע ביקש יוסף להוציא את עבדיו מן החדר? מה לדעתכם חשבו אחיו כשראו את המושל המצרי הזר פוקד להוציא את אנשיו מהחדר?
- מה גילה לאחים?
- מדוע נבהלו האחים? ממה הם חששו?
- כיצד הרגיע אותם יוסף?
- "ועתה אל תעצבו... כי מכרתם אתי הנח. פי למחנה, שלחני אלהים לפניכם" – כיצד רואה יוסף את הסיבות להגעתו מצרימה? האם הוא כועס על האחים שלו? האם הוא מאשים אותם?
- האם לדעתכם, הם מאשימים את עצמם?
- מדוע שאל יוסף את האחים אם אביו עוד חי?
- מדוע בכו כולם בעת המפגש?
- יוסף שלח את אחיו בחזרה לארץ כנען עם משימה, איזו משימה?
- מדוע התקשה יעקב להאמין לבניו?
- מה החליט יעקב בסוף השיחה עם בניו?

כף וטל

"ולא יכל יוסף להתאפק" –

- מדוע לא הצליח יוסף להתאפק?
- מדוע הוא התאפק קודם לכן?
- על מה אנחנו אומרים שאנחנו "מתאפקים"? (באילו תחומים משתמשים במילה הזאת: בצרכים, בהבעת רגשות, בהבעת דעות, באכילה, בשתייה, בעישון, אפילו בעניינים מדיניים אומרים לפעמים ש"הממשלה צריכה להתאפק" – שוחחו על משמעות המילה התאפקות)
- מתי אנחנו מתאפקים? מתי אנחנו לא יכולים להתאפק?
- מתי אנחנו צריכים להתאפק? מתי רצוי לא להתאפק?
- לפעמים אומרים ש"לבנים / לגברים אסור לבכות" מדוע לדעתכם זה נאמר?
- האם זהו סימן של חולשה? האם זהו גם סימן של חולשה אצל בנות?
- מה דעתכם על הקביעה הזאת?
- האם אתם מכירים גברים שבוכים?
- לדעתכם, האם כשיוסף בכה זה העיד על חולשה או אולי דווקא על כוח? שוחחו על כך בכיתה...

ג'רדד פרנסוא (1770-1837) צייר צרפתי שנהג לצייר נושאים דתיים ומיתולוגיים.

ריבוי קולות - מדור תמונה

- ☐ התבוננו בביתו של יוסף ובריהוט המצוירים בציור – מה ניתן ללמוד מהם? מה חשב האמן שצייר את הציור על מצבו הכלכלי של יוסף?
- ☐ היכן מיקם הצייר את עיקר האור בציור? מי נמצא בחושך? האם הצייר מבקש לומר לנו דבר מה באמצעות מוטיב זה? (ניתן גם לדבר על צבעי הבגדים של יוסף שהם בהירים ובולטים יותר)
- ☐ התבוננו בציורי האחים בנפרד : מה אתם למדים עליהם? מהן תחושותיהם?

בקשו מן התלמידים לבחור את אחת מן הדמויות (ניתן להציג את הדף המוגדל, לחלקו או לגזור לכרטיסיות) ולתאר:

מה הדמות חושבת או אומרת באותו רגע?
כיצד היא מרגישה?

מה אנחנו למדים מ"שפת הגוף" שלה? (או, מדוע צייר אותה כך הצייר?)

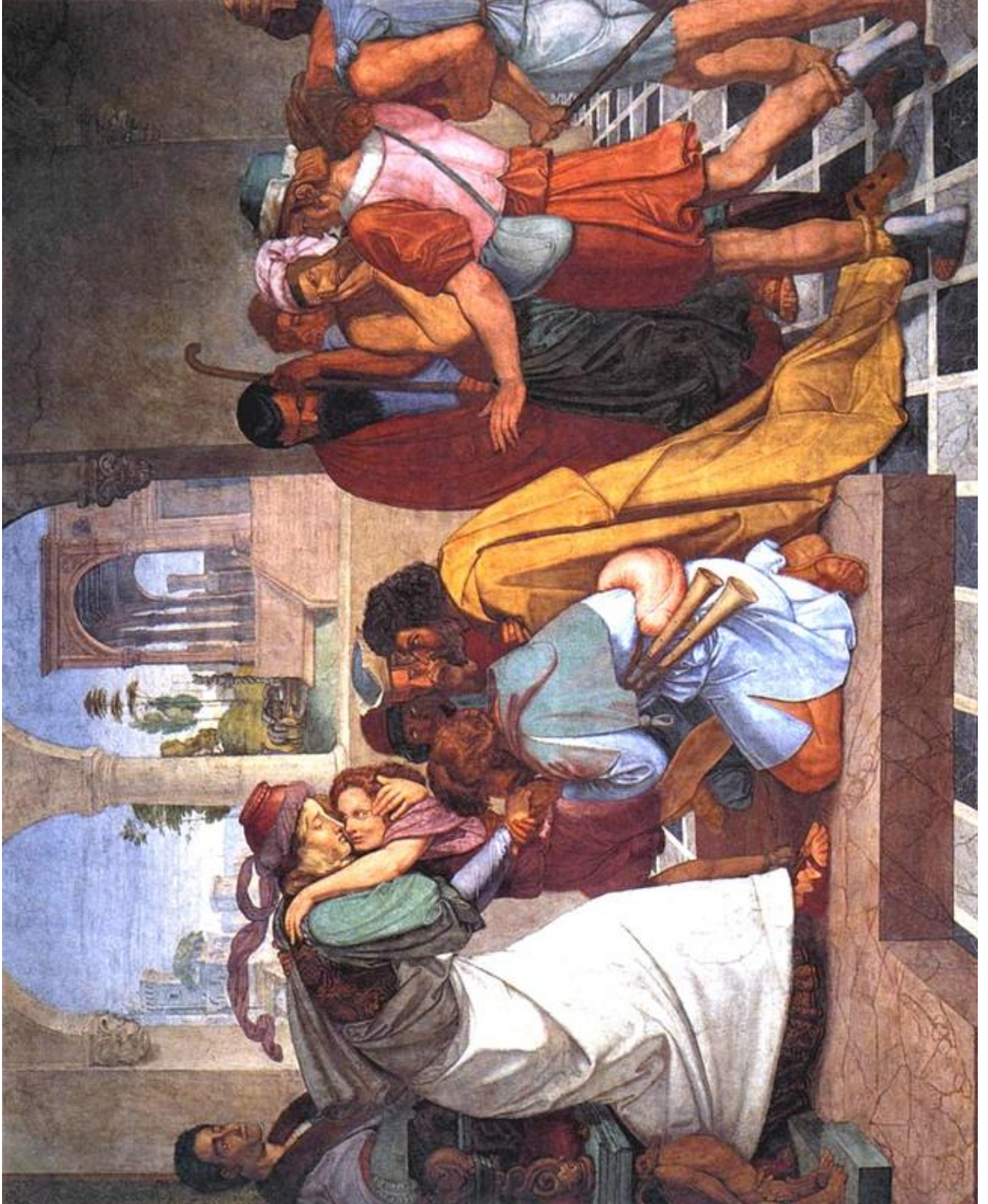
ניתן גם לבקש מן התלמידים "להציג" בכיתה את הדמויות שבחרו.
(שמה מבין האחים? האם אח בכור או צעיר או "באמצע"?), כיצד הרגישה כשהזדהה יוסף?
כיצד היא מרגישה כעת כשכולם מתחבקים ומתנשקים? מה היא חושבת שיקרה כעת? וכו')

עבודה דומה (וגם השוואה) ניתן לעשות עם הציור הבא של:

קורנליוס פיטר ון (1867-1784) אמן גרמני שהתמחה בציורי קיר (פרסקות) כמו זה שלפנינו המוצג בגלריה הלאומית בברלין. (מתוך: <http://www.tali-virtualmidrash.org.il/index.aspx>)

שאלות מובילות:

- התבוננו בנוף הנשקף מן החלון, כיצד דמיין לעצמו הצייר את מצריים של ימי יוסף? (עשירה, ענייה, מפוארת, דומה יותר לבניינים שראה סביבו בימיו – ניתן להרחיב או למעט בדיון זה בהתאם לגיל)
- כיצד אתם מדמיינים אותה?
- ניתן לחלופין או במקביל לשאול כיצד דמיין האמן את ביתו של יוסף וכיצד היו התלמידים מדמיינים אותו? (וכן ניתן לעשות עם הלבוש שלובשים יוסף ואחיו? האם לדעת התלמידים, כך התלבשו רועי הצאן שהגיעו מיהודה למצריים בעקבות הרעב?)
- התבוננו בציורי האחים בנפרד: מה אתם למדים עליהם? מהן תחושותיהם? (שאלות מפורטות יותר ניתן למצוא בציור הקודם)

מי זה? הוא עומד בצד ונראה לא שייך...
האם הוא אחד מן האחים? או אולי הצייר צייר דמות של אחד
מעבדי יוסף שנשאר בחדר וצפה באירוע?
נסו לתאר מה חשב לעצמו ומה סיפר לחבריו כשפגש אותם...
(ניתן להתמקד רק בו, במה שראו עיניו ובמחשבותיו תוך כדי
ואחרי האירוע לו היה עד).

דף צביעה :

”אני יוסף, העוד אבי חי?”

לימוד דְבִיתָא

- א. ויסע ישראל וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וַיָּבֵא בְּאֶרֶז שֶׁבַע וַיִּזְבַּח זְבָחִים לֵאלֹהֵי אָבוֹי יִצְחָק.
- ב. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר: יַעֲקֹב יַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר: הֲנִנִּי
- ג. וַיֹּאמֶר: אֲנֹכִי הֵאֵל אֱלֹהֵי אַבְיָד אֵל תִּירָא מִרְדָּה מִצְרִימָה כִּי לְגוֹי גָדוֹל אֲשִׁימָדָּךְ שָׁם
- ד. אֲנֹכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרִימָה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עָלַי...
- ה. וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבְּעָר שֶׁבַע. וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יַעֲקֹב אֲבִיהֶם וְאֶת טַפָּם וְאֶת נְשֵׁיהֶם בְּעֶגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח פְּרָעָה לְשֹׂאת אֹתוֹ. ו. וַיִּקְחוּ אֶת מִקְנֵיהֶם וְאֶת רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֵאוּ מִצְרִימָה, יַעֲקֹב וְכָל זָרְעוֹ אִתּוֹ.
- ז. בְּנָיו וּבְנֵי בְנָיו אִתּוֹ בְּנִתָּיו וּבָנוֹת בְּנָיו וְכָל זָרְעוֹ הֵבִיא אִתּוֹ מִצְרִימָה...
- ח. כָּל-הַנֶּפֶשׁ לְבֵית-יַעֲקֹב הִבָּאָה מִצְרִימָה שְׁבָעִים..
- כח. וְאֶת-יְהוֹדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁנָה וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה גִּשְׁן.
- כט. וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ וַיַּעַל לְקִרְאֵת-יִשְׂרָאֵל אָבוֹי גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרָיו וַיִּבֶן עַל-צְנֹאָרָיו עוֹד ל. וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף אָמוּתָה הַפֶּעַם אַחֲרֵי רְאוּתִי אֶת-פָּנֶיךָ כִּי עוֹדֶיךָ חַי לֹא. וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וְאֶל-בֵּית אָבוֹי אֶעֱלֶה וְאֶגִּידָה לְפְרָעָה וְאֶמְרָה אֵלָיו אַחֵי וּבֵית-אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ-כְּנָעַן בָּאוּ אֵלַי.
- א וַיָּבֵא יוֹסֵף וַיִּגַּד לְפְרָעָה וַיֹּאמֶר: אָבִי וְאָחִי וְצֹאֲנָם וּבָקָרָם וְכָל-אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵנָּם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן ב. וּמִקְצֵה אָחִיו לָקַח חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים וַיִּצְגָם לְפָנָי פְּרָעָה ג. וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-אָחִיו מַה-מַּעֲשִׂיכֶם? וַיֹּאמְרוּ אֶל-פְּרָעָה רַעַה צֹאן עֲבָדֶיךָ גַּם-אֲנַחְנוּ גַּם-אֲבוֹתֵינוּ ד. וַיֹּאמְרוּ אֶל-פְּרָעָה לְגוֹר בְּאֶרֶץ בָּאֵנוּ כִּי-אֵין מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לְעַבְדֶּיךָ כִּי-כָבֵד הָרַעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְעַתָּה יֵשְׁבוּ-נָא עַבְדֶּיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן
- ה. וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל-יוֹסֵף לֹאמֹר: אַבְיָד וְאָחִיךָ בָּאוּ אֵלַיךָ ו. אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הוּא בְּמִיטֵב הָאֶרֶץ הוֹשֵׁב אֶת אַבְיָד וְאֶת אָחִיךָ יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וְאִם-יִדְעָתָּ וַיֵּשׁ-בָּם אֲנָשִׁי-חַיִּל וְשִׁמְתָם שָׂרֵי מִקְנֵה עַל-אֲשֶׁר-לִי ז. וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-יַעֲקֹב אָבוֹי וַיַּעֲמִדְהוּ לְפָנָי פְּרָעָה וַיִּבְרָךְ יַעֲקֹב אֶת-פְּרָעָה... וַיֵּצֵא מִלְּפָנָי פְּרָעָה. יא. וַיּוֹשֵׁב יוֹסֵף אֶת-אָבִיו וְאֶת-אָחִיו וַיִּתֵּן לָהֶם אַחְזָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִיטֵב הָאֶרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמֶסֶס כְּאֲשֶׁר צִוָּה פְּרָעָה. יב וַיְכַלְכֵּל יוֹסֵף אֶת-אָבִיו וְאֶת-אָחִיו וְאֶת כָּל-בֵּית אָבִיו לְחָם לְפִי הַטָּף. יג וְלָחֶם אֵין בְּכָל-הָאֶרֶץ כִּי-כָבֵד הָרַעַב מְאֹד וַתֵּלֶה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרַעַב.

(בראשית מז)

קריאה יחסה:

- ☞ מה הביטיח ה' ליעקב בחלומותיו? (היזכרו בפעם האחרונה שבה עזב יעקב את ארץ כנען ובהבטחה שניתנה לו אז) – כמה אנשים ממשפחת יעקב ירדו למצריים בגלל הרעב?
- ☞ כיצד קיבל יוסף את בני משפחתו בהגיעם מצריימה?
- ☞ כיצד קיבלו המצרים את פני משפחת יוסף? מדוע, לדעתכם, עשו זאת?

רציונל: שתי הצעות שיכולות להשתלב יחד

1. יעקב יורד מצריימה לפגוש את יוסף אחרי שנים ארוכות של פרידה, מה מחכה לו שם? מה קורה למשפחה העוזבת את ארצה והולכת להשתקע בארץ אחרת? מה עלול לקרות לה? מה עשוי לקרות לה? מה יצטרכו בני ישראל להכיר וללמוד? (שפה חדשה? לרכוש חברים חדשים? ללכת לבית ספר חדש? מנהגים חדשים?) התייחסו לסיפורי עלייה והגירה הקיימים בכיתה ודונו בתהליכים של היטמעות, זרות, למידת שפות והיחשפות לתרבויות חדשות – לטוב ולרע... כיצד אנחנו מתייחסים לזרים המגיעים למדינתנו? כיצד התייחסו למשפחת יעקב פרעה ואנשיו? במה היחס שונה? / דומה?

2. מה אנחנו יודעים על מצריים? היכן היא נמצאת? מי חי שם? ממה חיים תושביה? מה הייתה חשיבותה של מצריים בימים עברו? קיימו בכיתתכם לימוד חוויתי על תרבות מצריים העתיקה (תוכלו לעשות זאת באמצעות מעבר בין דוכנים כשבכל דוכן תהיה הצעה ליצירה והסבר) תרגלו כתיבת כתב חרטומים (נספר לתלמידים על פענוח אבן הרוזטה שהובילה לפענוח כתב החרטומים ע"י שמפוליון), למדו על האלהת המלכים דרך היכרות עם דמות הספינקס, יצרו פירמידות ולימדו על הממצאים הארכיאולוגיים שנמצאו בהן למשל ממצאי קברו של תות ענח' אמון יצרו כובע כמו זה שחבשו אנשי המלוכה המצריים, חפשו את שמו המקראי של הנילוס ושוחחו על חשיבותו למצריים העתיקה, ועוד... מצ"ב ערכים אנציקלופדיים שיוכלו להיות לעזר: על מרכיבים שונים של התרבות המצרית העתיקה: האדריכלות, האמנות החקלאות, תרבות הפנאי ומנהגי הקבורה.

מידע יסודי להוראה על מצריים העתיקה:

אדריכלות

האדריכלות במצרים העתיקה כוללת כמה מהמבנים המפורסמים ביותר בעולם: הפירמידה הגדולה של גיזה, מקדשי אבו סימבל, והמקדשים בכרנך. כל מיזמי הבנייה הגדולים אורגנו ומומנו בידי המדינה, והם מילאו תפקיד דתי, צבאי והיסטורי חשוב, ובעיקר חיזקו את המלך פרעה ופרסומו אותו, וכך הבטיחו את שמירת מורשתו לשנים רבות. המצרים היו בנאים מוכשרים בעלי ידע רב בשיטות בניה וסקירת קרקעות. בעזרת חבלים וכלים פשוטים אחרים, האדריכלים יכלו לבנות מבני אבן גדולים בדיוק רב. רוב המבנים במצרים העתיקה, כולל ארמון פרעה, נבנו מחומרים מתכלים כמו לבני בוץ ועץ, ולכן לא שרדו. מבנים חשובים כמו מקדשים וקברים היו אמורים להיות קיימים לעד ולכן נבנו מאבן. מבנה האבן הגדול הראשון בעולם, מערך הקבורה של ג'וסר, נבנה בתקופת השושלת השלישית כחיקוי אבן למבני העץ ולבני הבוץ ששימשו בחיים היומיומיים.

אלים וחיים לאחר המוות:

האמונה באלים ובחיים לאחר המוות הייתה מרכזית ביותר בתרבות המצרית מתחילתה. פרעה פעל כמקשר בין עולם הרוח לעולם החומר. הפנתאון המצרי היה מאוכלס במגוון רחב של אלים שלהם היו כוחות על-טבעיים, אם כי מוגבלים לפעמים, ושאליהם ניתן היה לקרוא לעזרה או להגנה. האלים לא תמיד היו טובים לאדם, ולפעמים היה צורך להשקיט את כעסם בתפילות או בקרבנות. המבנה של פנתאון האלים השתנה כל הזמן כשאלים חדשים קודמו בהיררכיה, אך הכהנים לא עשו

כל מאמץ לארגן את סיפורי הבריאה והמיתוסים האחרים, שסתרו לעתים זה את זה, למערכת עקיבה אחת.

מנהגי קבורה

למצרים הקדמונים הייתה מערכת מורכבת של מנהגי קבורה. הם האמינו שיש צורך לשמור על מנהגים אלה כדי להבטיח חיים לאחר המוות. מנהגים אלה כללו שימור של הגופה בחניטה, טקסי קבורה, וקבורה יחד עם הגופה של חפצים שישמשו אותו בחיים לאחר המוות. חניטה מלאכותית כללה הוצאה של האיברים הפנימיים, עטיפת הגופה ב בד, ציפוי בגבס או בשרף, ולפעמים ציור או פיסול של פרטי הפנים. הגופה אז נקברה בסרקופאג או בארון עץ. העשירים נקברו עם כמויות גדולות יותר של חפצי יוקרה ורהיטים, אך כל הקבורה ללא קשר למעמד הכלכלי או החברתי, כללו חפצים עבור הנפטר, כמו מזון או תכשיטים. החל מהממלכה החדשה, ספרי מתים נכללו בקבר, ובהם לחשים והוראות לשמירה בחיים שלאחר המוות. מאוחר יותר נקברו העשירים עם פסלים המכונים פסלי שאטי, שהם האמינו שיבצעו עבורם עבודות פיזיות בחיים שלאחר המוות. כל קבורה מצרית לוותה בטקסים שבהם הנפטר הוחיה מחדש באופן מאגי. פרוצדורה זו כללה נגיעה בפה ובעיניים של המת בכלים טקסיים כדי להשיב את כוח הדיבור, התנועה והראייה. לאחר הקבורה, הציפייה מקרובים חיים הייתה להביא מזון מדי פעם בפעם לקבר ולומר תפילות לזכותו של הנפטר.

משחקים ופנאי

למצרים הקדמונים היו מגוון פעילויות פנאי, כולל משחקים ומוזיקה. סנט, משחק לוח שבו הונעו כלים על פי סיכויים רנדומליים, היה פופולרי כבר בתקופות מוקדמות ביותר; משחק דומה אחר היה מהן, עם לוח משחק עגול. משחקי כדור וגיאגלינג היו פופולריים בקרב הילדים, וגם איגרוף מתועד בקבר בבני חאסן. העשירים גם בילו את זמנם בציד ובשיט. מוזיקה וריקוד היו בילויים מקובלים לאלה שהיו להם האמצעים לכך. המצרים ניגנו בחליל ונבל (כלים הדומים לחצוצרה התפתחו מאוחר יותר) בתקופות מאוחרות יותר ניגנו המצרים על פעמונים, מצילתיים, טמבורינות ותופים. הסיסטרום היה כלי מוזיקלי הדומה לרעשן, שהיה חשוב במיוחד בטקסים דתיים.

כתב החרטומים:

כתב חרטומים או כתב הירוגליפי מצרי הוא צורת כתב שהייתה נהוגה במצרים העתיקה. כתב זה ייחודי בכך שהוא מבוסס על שילוב של לוגוגרמות (סימנים שכל אחד מהם מייצג מילה שלמה) יחד עם סימנים אלפאבתיים (שכל אחת מהם מייצג עיצור או תנועה). טקסטים בכתב חרטומים נמצאים על מגילות פפירוס ממצרים העתיקה, וכן על קירות קברים ומקדשים מתקופה זו. הכתב כולל אלפי סימנים, חלקם בדמויות אנשים, אלים ובעלי חיים.

מקור השם העברי הוא בתנ"ך, בו חכמי ומכשפי מצרים העתיקה מכונים בשם חרטומים. מקור הכינוי הלועזי הירוגליפים הוא במילה היוונית ἱερογλύφος: היירוס – קדוש, גליף – תחריט או כתב מגולף. היוונים השתמשו בכינוי זה עבור הכתב המצרי בלבד, אם כי בעת החדשה התפשט השימוש בו לכל כתב שבו נעשה שימוש בסמלי תמונות כתווים כדוגמת כתביהם של החיתים, המאיה, האצטקים, ילידי אי הפסחא ותרבות עמק האינדוס. בנוסף להירוגליפים, טקסטים ממצרים העתיקה נכתבו גם בכתב ההיראטי (ששימש בעיקר לכתבי קודש) והכתב הדמוטי (ששימש יותר לצורכי יום-יום).

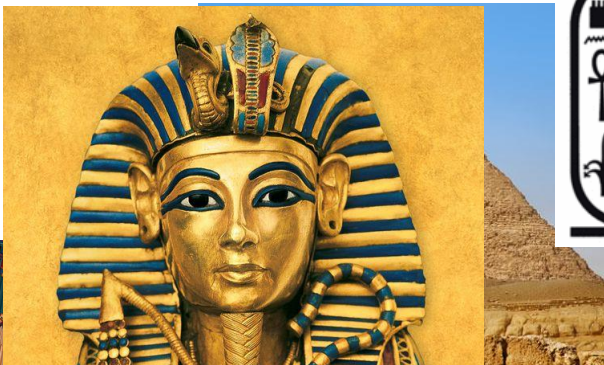
במאות הראשונות לספירה, אבד סוד פענוח כתב החרטומים תחת השלטון היווני והרומי. בגלל האופי הציורי של הכתב, נקשרה בשמו הילה של מסתורין וכשפים. רק פענוח אבן רוזטה על ידי שמפוליון במאה ה-19 הובילה להבנת הכתב, הבנה שפתחה פתח חדש לתרבות מצרים העתיקה.

חקלאות

להצלחה של התרבות המצרית העתיקה תרם צירוף של כמה מאפיינים גאוגרפיים: הקרקע הפורייה שנוצרה עקב השטפונות השנתיים של נהר הנילוס, השפע במי ההשקיה ומזג האוויר החם. המצרים לפיכך יכלו לגדל כמויות רבה של מזון, דבר שאיפשר לאוכלוסייה לגדול מאוד וכן להקדיש זמן ומשאבים רבים יותר לתחומים תרבותיים, טכנולוגיים ואמנותיים. ניהול קרקע היה חשוב ביותר במצרים העתיקה מכיוון שהמסים היו מבוססים על כמות הקרקע שבבעלות האדם.

החקלאות הייתה מבוססת על מחזור הנילוס. המצרים הבחינו בשלוש עונות בכתביהם: אחט (שטפון), פרט (זריעה), ושמו (קציר). תקופת השטפון הייתה מיוני ועד ספטמבר, והיא הותירה אחריה על גדות הנהר שכבה של אדמה עשירה במינרלים שהייתה מצוינת לגידולים. לאחר ששכך השיטפון, עונת הזריעה והגידול הייתה מאוקטובר ועד פברואר. האיכרים חרשו וזרעו בשדות, ואלה הושקו מתעלות. במצרים אין כמעט גשם, ולפיכך ההשקיה הייתה צריכה להיעשות מהנילוס. ממרץ ועד מאי קצרו את היבולים.

המצרים גידלו חיטה, שעורה וכמה תבואות אחרות. מאלה הם ייצרו לחם ובירה. בצמחי פשתה שנעקרו לפני שהחלו לפרוח השתמשו לסיבים. אלה נטוו לחוטים, שנארגו לבדים ולביגוד. מהפפירוס שגדל על גדות הנילוס ייצרו נייר. פירות וירקות גודלו בגינות קטנות הקרובות לבתים, אותן צריך היה להשקות ביד.

קישור לדפי צביעה בנושא מצריים העתיקה:

<http://www.coloring.ws/egypt.htm>

קישור נוסף לפעילות סביב תרבות מצריים העתיקה <http://www.hinuch.co.il/fun27.asp>

יצירת סימניה בכתב הירוגליפי: <http://www.dltk-kids.com/t/egypt/begyptbookmark.htm>